

Институт по зеленчукови култури „Марица“ в Пловдив

Автор(и): Растителна защита
Дата: 05.02.2017 Брой: 2/2017

Институтът по зеленчукови култури (ИЗК) "Марица", Пловдив е национален изследователски център за научна, научно-приложна и обслужваща дейност в областта на селекцията на зеленчукови култури и картофи и технологиите за отглеждането им. Разположен е в Тракийската равнина – най-големия зеленчукопроизводителен район в България.

История

През **1930** г. със заповед на Министерството на земеделието и Царски указ на цар Борис III върху закупените от държавата земи на частното стопанство на Милю С. Балтов на площ от 3634 дка се създава „Държавна земеделска опитна станция“ с пет души научни работници. Научноизследователската работа в станцията е насочена към подобряване на зеленчуковите култури, ориза, фуражните, ликовлакнодайните култури и напояването. Още с основаването на станцията стартира трескава дейност за проучване на голям брой наши и чуждестранни образци от домати, пипер, зеле, лук, градински грах и фасул и др. за създаване на нови сортове зеленчукови култури. Започват да се прилагат по-ефективни методи на селекция като непрекъснат индивидуален отбор при домати, пипер, фасул, индивидуално-фамилният при тиквите и групово-фамилният при лука и зелето. Създадени са сортовете пипер – Сиврия 600, Калинков 800/7, Пазарджишка капия 794, Куртовска капия 1619; краставици – Старозагорски ланги-подобри; лук – Лясковски 58, Пловдивски 10, Асеновградска каба 5; зеле – Кюсе 17; фасул – Мاستилен 116, Старозагорски чер и други.

През **1932** г. се поставя началото на използването на хетерозиса при доматите. Христо Даскалов заедно със своите сътрудници започва селекция на хетерозисни сортове през **1934** г., като първоначално създава междусортовата комбинация Заря х Комет, предназначена за оранжерийно и ранно производство. Поради успешното проявление на този хибриден сорт и отличната организация на хибридно му семепроизводство той добива широко разпространение. Истинският голям успех на хетерозиса при доматите в България се дължи на следващата селекционна дейност на Христо Даскалов. Той създава линии домати по пътя на междувидовата хибридизация (*S. racemigerum* x *S. esculentum*, сорт Заря), които са много жизнени, ранозрели, с висока биологична стойност и устойчивост на *Cladosporium fulvum*, но сравнително дребноплодни. Такива са № 10, Пловдивска консерва, XXIVa, XXIV-2, XXIV-13, 123 и др. В F1 на тези линии с едроплодни сортове от *S. esculentum* или с други линии се

наблюдава много силен хетерозисен ефект и достатъчна едрина на плодовете. С участието на *S. pimpinellifolium* са създадени линиите №3 и №8, които имат подчертана хибридна сила и устойчивост на *Corynebacterium michiganense*. С комбинацията от двата метода – междувидова хибридизация и хетерозис, се стига до хетерозисен ефект, както по отношение качество и количество на плодовете, така и по отношение на устойчивостта. Един от най-ценните F1 хибриди, създадени по този начин, е № 10 х Бизон, който заема 30% от площите за ранно производство в България; разпространен е и в Румъния, бившите Югославия и СССР. По този начин за късно производство са създадени №10 х Руджерс и Огоста за белени домати.

През 1941 г. станцията се трансформира в „Земеделски институт по градинарство, напояване и оризарство“, а през 1943 г. получава наименованието „Земеделски опитен институт „Марица“. Редица бележити учени – академиците Павел Попов, Христо Даскалов, Жечка Жечева и др., създават повече от 30 различни ценни сортове зеленчуци, фуражи, ориз и др. Постиженията бързо се популяризират и институтът се утвърждава като авторитетно научно звено.

След 1949 г. започва подобряване и усъвършенстване на технологиите за получаване на хибридни семена; непрекъснато нарастват и средните добиви от единица площ. Тези успехи **нареждат България на първо място в света по използване на хетерозисни сортове в широката практика!**

През 1956 г. институтът прераства в Отраслов институт по зеленчукови култури, а заедно със станциите в Горна Оряховица, Негован и Самоков се превръща в комплексна научна организация за изследователска и внедрителска дейност по зеленчуци, картофи, дини, пъпеши, цветя и гъби.

През следващите години институтът е звеното, което успешно решава задачите на зеленчукопроизводството във всички направления. Развива се лабораторната работа, която е в неразривна връзка със селекционната дейност. Създадени са лаборатории по физиология и агрохимия на зеленчуковите култури. Селекционирани са голям брой сортове грах, домати, пипер, фасул, пригодни за механизизирано прибиране; разработват се нови промишлени технологии за механизизираното им отглеждане и прибиране. Обръща се специално внимание на селекционно-подобрителната работа с доматите. Започва търсенето и проучването на нови геноносители на устойчивост и се разработват методи за тестиране и оценка на селекционния материал за устойчивост на различни болести. **Тези геноносители се използват и днес в селекционната практика у нас и в чужбина!**

Днес ИЗК „Марица“ разполага с 1900 дка обработваема земя, над 17,5 дка стоманено-стъклени и 2,5 дка оранжерии с пластмасово покритие. Основен дял в научните изследвания са селекцията, сортоподдържането и семепроизводството на зеленчукови култури.

Важен етап от развитието на института е участието му в проекти, финансирани от Фонда за научни изследвания към МОН, както и проекти, финансирани по европейските рамкови програми – FP 6, FP 7 и Horizon 2020. С помощта на тези средства е изградена съвременна лабораторна инфраструктура, модернизирани са вегетационните съоръжения, фитотронните камери, изградени са камери за краткосрочно съхранение на семената при 4 °C. Значителна част от учените са специализирали във водещи европейски университети и институти. Към структурата на ИЗК благодарение на успешен проект към програма PHARE е изграден Център за трансфер на технологии, важно звено предвид практическата насоченост на изследователската програма на ИЗК „Марица“.

Структура

Отдел „Селекция, сортоподдържане и интродукция“

Ръководител: доц. д-р Станислава Грозев

Отделът включва групите по селекция на: домати, пипер, краставици, зеле, градински грах и фасул, лук, чесън и картофи, както и лаборатории по: качество; тъканни култури; физиология; имунитет на вирусни болести; цитология и молекулярна биология.

Отдел „Технологии в зеленчукопроизводството“

Ръководител: доц. д-р Хриска Ботева

Отделът включва групите по агротехника на полското и оранжерийното зеленчукопроизводство, както и лабораториите по агрохимия, фитопатология и ентомология.

Производствено-експериментална база (ПЕБ)

Производство на предбазови, базови, сертифицирани и стандартни семена от сортове и хибриди зеленчукови култури, интелектуална собственост на ИЗК „Марица“; отглеждане на сеитбооборотни култури и семеипроизводство от полски култури; ефективно използване на стоманено-стъклените оранжерии през годината; производство на семена и оползотворяване на съпътстващата продукция.

Център за трансфер на технологии (ЦТТ)

Създаден през 2007 г. с финансовата подкрепа на Министерството на икономиката и енергетиката на Р България по програма PHARE ЦТТ осъществява връзката на науката с практиката. Спомага за комерсиализиране на научните продукти на ИЗК „Марица“ и осигурява обратна информация към учените.

Пълният текст четете в брой 1/2017 на списание "Растителна защита", който от днес е на пазара.